

Trio's voor 2 hoorns en fagot

Door Chrit van Rijt, hornblower@voorjeneus.nl

Eerder verschenen in *Uijlenspieghel* 2009, nummer 2

Uijlenspieghel is het verenigingsblad van het Nederlands Hoornisten Genootschap

Een van mijn favoriete instrumenten - na(ast) de hoorn uiteraard - is de fagot. Dat heeft natuurlijk te maken met het feit dat mijn broer fagot speelt en dat ik dus al sinds mijn muziekschooljaren regelmatig met een fagot samenspeel. Naast veel bekende en minder bekende muziek voor blaaskwintet of blaaskwartet hebben we ook een aantal duetten voor hoorn en fagot gespeeld. In de kamermuziek met hoorn en fagot die ik tot nu toe kende kwam ik eigenlijk altijd één hoorn en één fagot tegen. Een tijdje geleden belde mijn broer me echter op en hij zei dat hij een CD gekregen had met het complete (!) repertoire voor **twee** hoorns en fagot. Daar wilde ik uiteraard meer van weten.

De betreffende CD heeft de titel "Corno Dulciana" en is uitgegeven door de Canadese fagotist Jesse Read. Naast Jesse Read hoor je op de CD de hoornisten Martin Hackleman en Dawn Haylett, beiden ook uit Canada. De eerste gedachte die tijdens het beluisteren van de CD bij me opkwam was dat deze muziek waarschijnlijk leuker is om te spelen dan om naar te luisteren. Niet dat het geen mooie muziek is, of dat hij slecht wordt uitgevoerd, maar ik denk dat deze muziek voor de meeste mensen - met uitzondering van hoornisten - waarschijnlijk wat weinig variatie in klankkleur bevat, het klinkt vooral naar **hoorn!** Daarnaast heeft het ook met persoonlijke smaak te maken, zelf hoor ik bij dit soort muziek liever een lichter Midden-Europees (Nederlands) hoorngekluid dan de stevige Noord-Amerikaanse sound van deze hoornisten.

Het complete (?) repertoire voor twee hoorns en fagot is geschreven door drie componisten die allen geboren werden aan het einde van de 18^e eeuw. Koperinstrumenten met ventielen werden pas tijdens hun leven uitgevonden, dus zij schreven voor natuurhoorns. Het grootste aandeel van dit repertoire is geleverd door Anton Reicha (1770-1836), die na zijn 24 hoorntrio's (opus 82) ook 12 trio's schreef voor twee hoorns en cello (opus 93). Reicha miste met name in het lage register van de natuurhoorn muzikale mogelijkheden en gebruikte daarom een cello als basinstrument. Die oplossing voor de beperkte mogelijkheden van de lage natuurhoorns werd in die tijd meer gebruikt, met als bekend voorbeeld de aria van Leonore in "Fidelio", waar Van Beethoven drie solistische hoorns aanvult met een fagot als bas. De trio's opus 93 schreef Reicha waarschijnlijk voor de bekende hoornist Louis-François Dauprat, die echter niet helemaal tevreden leek met Reicha's keuze voor de cello, want korte tijd later gaf hij de trio's uit in een bewerking voor drie hoorns. Eigenlijk zijn deze trio's dus pas aan het repertoire voor twee hoorns en fagot toegevoegd door Jesse Read! Het is overigens geen gekke keuze om de oorspronkelijke cellopartij op fagot te spelen, het robuuste geluid van de fagot past misschien zelfs beter bij de klank van moderne hoorns dan een cello.

De andere twee componisten die aan dit repertoire hebben bijgedragen zijn duidelijk minder bekend dan Anton Reicha. Adam Joseph Emmert werd in 1765 geboren in Würzburg en woonde later in Salzburg en Wenen. Het is niet bekend wanneer hij stierf, maar rond 1820 werkte hij in Wenen als beheerder van de Keizerlijke Archieven. Hij was een leerling en vriend van Michael Haydn en schreef behalve een trio voor twee hoorns en fagot vele liederen, missen, Duitse dansen en een tweetal opera's. Over het leven van Ludwig Leye (1790-1853) is nog veel minder bekend. Naast het trio voor twee hoorns en fagot bestaat er van zijn hand een kwintet voor twee hoorns, fluit, bassethoorn en fagot (onderdeel van de collectie van The British Library). Uit het karakter van zijn muziek kun je afleiden dat hij naar alle waarschijnlijkheid uit Duitsland of Oostenrijk afkomstig was. Opvallend is dat zowel Emmert als Leye in hun trio een thema uit Mozart's Zauberflöte gebruiken.

En dan de vraag: is deze muziek leuker om te spelen dan om naar te luisteren? Mijn broer wil de kans om met twee hoorns samen te spelen niet zomaar voorbij laten gaan en heeft dus meteen de bladmuziek besteld. Alle trio's voor twee hoorns en fagot zijn in druk verkrijgbaar, nota bene elk bij een andere uitgever! Op het moment dat ik dit stukje schrijf heb ik de trio's nog niet met nog een hoorn en fagot gespeeld, maar ik heb wel al eens aan de muziek kunnen proeven en het is zonder meer leuke muziek om te spelen! Als je in een symfonieorkest een werk uit de klassieke periode speelt zijn er altijd wel een aantal maten waar de hoorns - meestal tweestemmig - zich mooi kunnen laten horen. Wanneer je, net als ik, vindt dat die klassieke componisten in hun symfonieën net te weinig aandacht aan de hoorns besteedden kun je in deze trio's je lol op. Het is heerlijk klassieke hoornmuziek, om

vrolijk van te worden, en af en toe een obligaat jachtmotiefje doet daar niets aan af! De tweede hoorn heeft zeker geen ondergeschikte rol, vooral bij Reicha zijn beide hoornpartijen even interessant. Omdat de trio's voor natuurhoorns geschreven zijn kun je ze natuurlijk ook op natuurhoorn spelen. Hoewel de uitgevers de hoornpartijen in één stemming genoteerd hebben - Reicha en Emmert in Eb, Leye in F - zijn de natuurhoorn stemmingen goed herkenbaar (overwegend Eb, Bb, F, C) en dus goed "terug" te transponeren of over te schrijven.

Ik denk dat we Jesse Read mogen bedanken voor het (opnieuw) onder de aandacht brengen van deze leuke kamermuziek. Misschien komt dit repertoire niet meteen in hoge doses op het programma van kamermuziekconcerten, maar het is zeker de moeite waard om te spelen. Wellicht is het een leuke aanleiding om eens een samenspeeldag te organiseren met leden van het NHG en van de Fagot Club Nederland!

Tenslotte heb ik nog een nieuwtje voor Jesse Read: het repertoire voor twee hoorns en fagot, of een vergelijkbaar instrument, is nog groter dan hij dacht! Toen ik ooit op zoek was naar muziek voor hoorn en fagot vond ik in de muziekbibliotheek in Maastricht "Ten pieces for two horns and bass", in een uitgave van Belwin Mills. Het zijn tien korte stukjes, geschreven door Ignaz en Anton Böck, in dezelfde stijl als de hier besproken trio's, ze klinken of ze van iets eerdere datum zijn. Misschien reden voor een tweede CD met muziek voor hoorns en fagot?

De CD "Corno Dulciana" is verkrijgbaar op het label Bravura Discs, CD-106. Meer informatie over Jesse Read is te vinden op zijn website <http://www.jesseread.com/>. De bladmuziek van de Reicha trio's is uitgegeven door Robert Ostermeyer Musikedition in Leipzig, nummer ROM 133. Het trio van Leye is uitgegeven in de "Collection Leloir", nummer 106, van EDITION KaWe in Amsterdam (die overigens ook de Reicha trio's uitgeven). Het trio van Emmert is uitgegeven door N. Simrock in Hamburg en Londen, Elite Edition nummer 3297.